

HALKLA İLİŞKİLER ALANINDAKİ DOKTORA TEZLERİ ÜZERİNDEN TÜRKİYE VE ABD'DE BİLİMSEL BİLGİNİN GELİŞİMİNİN ANALİZİ

Cem Yaşın* - Muharrem Çetin** - Büşra Sönmez***

ÖZET

Doktora tezleri, bir alanda bilimsel bilgi birikimi ve gelişimi açısından önemli katkılar sağlanan bir aşamayı teşkil etmektedir. Tezlerde kullanılan kaynaklar, tezin üzerine inşa edildiği bilgi birikimini ortaya koyması nedeniyle önemli veriler sağlamaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'de ve Amerika'da 2016 yılında halkla ilişkiler alanında yazılmış doktora tezleri analiz edilmiş, analizde tezlerde kullanılan bilgi birikiminin özelliğinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda halkla ilişkiler alanında Proquest veri tabanında yayınlanmış doktora tezleri ile YÖK Tez Bankası'nda yayınlanmış doktora tezleri incelenip, tezlerdeki atıflar üzerinde bir içerik analizi çalışması yapılmıştır. Atıf analizleri, tezlerde kullanılan bilgi birikimi yönüyle iki ülke arasındaki bazı farklılıkları ortaya koyması bakımından önemlidir. Türkiye'deki tezler ekseriyetle ders kitaplarından yararlanılarak yazılırken, Amerika'da bilimsel makaleler ağırlık kazanmaktadır. Her iki ülkede de basılmış sempozyum tebliğleri ve bilimsel raporlara atıflar sınırlı kalmıştır. Sonuç olarak, iki ülkede yapılan doktora çalışmaları halkla ilişkiler alanındaki güncel bilgi birikimini yansıtması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Halkla ilişkiler, Doktora, Bilimsel bilgi, Atıf, Doktora tezleri

THE ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE IN TURKEY AND USA THROUGH THE PHD THESES IN PUBLIC RELATIONS FIELD

ABSTRACT

PhD theses constitute a stage at which important contributions to an area is provided. Resources that are used in theses provide significant data, because they reveal the knowledge accumulation that the thesis is built upon. In this framework, PhD theses written in public relations area in Turkey and USA in 2016 were analyzed and the analysis aimed at revealing the characteristics of knowledge accumulation. In accordance with this purpose, theses published in Proquest database and YÖK Thesis Bank were examined and a content analysis on the citations of these theses was carried out. Citation analyses were important in the sense that they reveal certain differences between two countries. While theses in Turkey are mostly written using textbooks, scientific articles gain importance in USA. Published symposium proceedings and scientific reports remained limited in both countries. Consequently, PhD theses in two countries are

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi

*** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi

important in the sense that these reflect recent knowledge accumulation in the area of public relations.

Keywords: *Public relations, Phd, Scientific knowledge, Citation, Phd theses*

GİRİŞ

Halkla ilişkiler, geçen yüzyılın başlarında ortaya çıkmış disiplinler arası bir disiplin olarak nitelendirilen bir bilim dalıdır. Alanda yapılan ilk faaliyetler irdelendiğinde, bir nevi tanıtım ve propaganda çalışmalarıyla örtüşür nitelikte olduğu görülmektedir. Alana katkı sunan düşünürler, zamanla halkla ilişkilerin gelişmesi ve bir bilim dalı olma hüviyetine kavuşması için kuramsal temelini oluşturacak çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu bağlamda önceleri yükseköğrenim kurumlarında ders olarak okutulmaya başlanmış, daha sonraları yüksekokullarda ve fakülterde halkla ilişkiler adı altında bölümler kurulmuştur. Bonfiglio (1990) da çalışmasında Amerika'da üniversitelerin bünyesinde halkla ilişkiler faaliyetlerinin pratik uygulamalardan akademik çalışmalara doğru genişlediğini belirtmiştir. 1900'lerin başında basın bürolarının uygulamalarının meslek içi eğitime yönelmiş ve daha sonra bu çalışmalar değerlendirilerek araştırma raporları ve akademik çalışmalara dönüşmüştür. Daha sonraları alanla ilgili, özellikle geçen yüzyılın ikinci yarısından sonra yüksek lisans ve doktora düzeyinde akademik çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada, halkla ilişkiler alanında 2016 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan doktora çalışmaları ile ülkemizde yapılan doktora çalışmaları irdelenmektedir. Bu karşılaştırma iki ülkede yapılan halkla ilişkiler doktora tezlerinde kullanılan bilimsel bilginin değerlendirmesi üzerinden yapılmaktadır. Çünkü doktora tezleri bir alanda yapılan üst düzey bir akademik çalışma niteliğine sahiptir. Doktora tezleri bilimsel bilgi birikimi açısından iki tür işleve sahiptir. Bunlardan ilki, alandaki bilgi birikiminin değerlendirilmesidir. Bir doktora tezi incelediği veya bir kuramsal önerme sunduğu alanla ilgili bilgi birikimini ele almak zorundadır. İkinci işlevi ise doktora tezindeki tartışmayla biçimlenen araştırmanın sonucunda yeni bir açıklama ve yaklaşım getirmesi veya bilimsel bilgi üretmesidir.

“Bilim işi gözlemlerle ya da veri toplamakla başlamaz. Çünkü veri toplanabilmesi için ilkin belli bir tür veriye ilgi duymak gerekir. Gözlemlere yol gösteren bir peşin yargı, bir sorun gibi kuram benzeri bir şey olmadan işe başlanamaz. Dolayısıyla da ilkin bir sorun olması gerekir.” (Güzel 1989: 12). Bir tez veya araştırma bu yüzden araştırmacının öznel yönelimlerinden yola çıkar. Bilim adamının yanlı tercihi ile seçilmiş araştırma konusu iki yolla objektif dönüşüm geçirir. Bunlardan ilki mevcut bilimsel olarak kabul edilmiş bilgi ile ilişkilendirmek; ikincisi ise test edilebilir olmasıdır. Bir açıklamayı bilimsel kılan bu bilgi birikimi ile olan ilişkisidir. Bilimsel bilgi üretimi ise pozitivist metodolojide mevcut bilimsel bilgi

birikiminden yola çıkılarak tündengelimle yapılan saha araştırması ile varsayımların sınanmasını içermektedir. Popper'a (2015) göre test edilebilirlik bilimsel olan ile bilimsel olmayan bilginin temel ayırıcısıdır.

"Klasik pozitivizmde bilginin gelişimi soyut-tikel bir olaydan genel-evrensel bir ifadeye doğru gitmektedir." (Yaşın 2015: 40). Bu süreç Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Pozitivizmin Araştırma Süreci

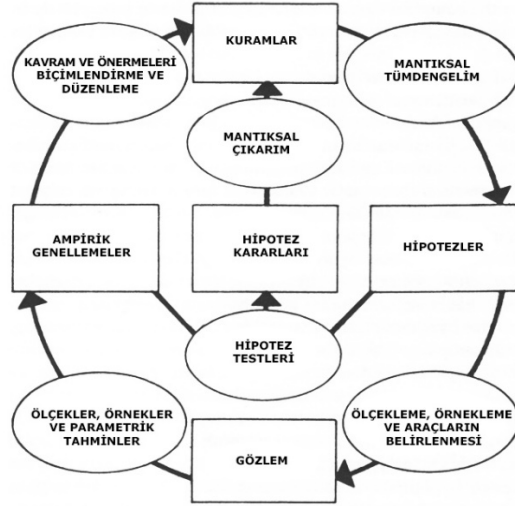
<i>Klasik Pozitivizmde Bilgiye Giden Süreç</i>	<i>Araştırma Tasarımının Unsuru</i>
Gözlem ve Deney	Konu veya Araştırma Sorusunun Belirlenmesi
Tümevarımsal Genelleme	- Bilgi Birikim Düzeyini Tespiti - Varsayımlar - Hipotez
Hipotezin Test edilmesi	- Verinin nasıl toplanacağına belirlenememesi - Verinin nereden toplanacağına belirlenememesi - Veri toplama
Doğrulama/Yanlışlama	Verilerin Analizi
Bilgi	Rapor

Kaynak: Yaşın 2015: 40

Bilimsel süreç özerk bir süreç olmaktan çok bilimsel camianın ortak alanıdır. Bu nedenle test etme süreci, daha önce test edilmiş ve yanlışlanmamış açıklamaların (kuram) üzerinden yürütülecektir. Bilginin bu ortak bilimsel camiaya açık dergiler ve tezler üzerinden sınanması, her açıklamayı daha önceki bilgi birikimi üzerinden literatür değerlendirmesi olarak tanımladığımız süreçten geçirmektedir. Her bilimsel açıklama, daha önceki bilimsel tartışmalar ile ilişkilendirilmesi ve bilimsel camianın değerlendirmesine açık olması bakımından objektif olarak nitelendirilebilir. Bu değerlendirme Popper'ın "Üç Dünya Kuramı" ile detaylandırılmaktadır. Popper'a (2006: 88) göre Dünya 1 fiziksel dünyaya, Dünya 2 bilinç süreçlerinin dünyasına ve Dünya 3 ise insan tininin ürünleri dünyasına tekabül etmektedir. Dünya 2, Dünya 3'ün bir ürünü olduğu kadar Dünya 3 de Dünya 2'nin bir ürünüdür. Başka bir deyişle, biz kendi ürünlerimizin bir ürünüyüz, yani hepimizin katılımıyla oluşan uygarlığımızın ürünüyüz. Bilim adamı ile bilim camiası bu yolla bütünleşmektedir.

Her araştırma bilgi birikiminin değerlendirildiği literatür taraması vasıtasıyla konu ile bilimsel bilgi birikiminin ilişkilendirildiği tündengelimci bir süreçle başlamakta, soyut düzeyde kuramsal tartışma somut araştırmaya dönüşmektedir. Ampirik araştırmanın sonucunda elde edilen araştırmanın tümevarım ile tekrar soyut düzeye taşınması, bilimsel açıklamayı her yerde geçerli kılmakta, bu

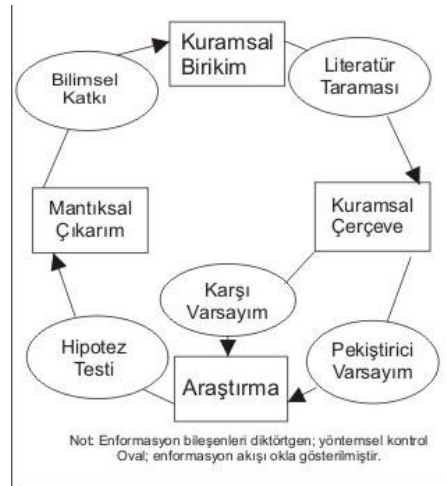
yolla parametrik analiz mümkün olmaktadır. Bu süreç Walter L.Wallace'ın (2009) bilimsel bilginin üretim şeması ile ilgili akış şemasında görülmektedir.

Not: Dikdörtgenlerde bilgi bileşeni, ovalerde yöntemsel kontrol, oklarda ise enformasyon akışı gösterilmektedir

Şekil 1. Walter L.Wallace'ın (2009) Kuram Araştırma Döngüsü

Kaynak: Wallece W L (2009) The Logic of Science in Sociology, İkinci baskı, New Brosck & London: Aldine Transaction

Not: Enformasyon bileşenleri dikdörtgen; yöntemsel kontrol Oval; enformasyon akışı okla gösterilmiştir.

Şekil 2. Wallace'ın Kuram Araştırma Döngüsünün Doktora Tezlerine Uyarlanması

Kaynak: Çetin, Yaşın ve Sönmez 2016: 246

YÖNTEM

Türkiye’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde halkla ilişkiler bilim dalında yapılan akademik çalışmaların karşılaştırmalı bir değerlendirmesini yapılmasını amaçlayan bu araştırmada, öncelikle “Proquest” veri tabanından 2016 yılında Amerikan Üniversitelerinde yazılan doktora tezleri, YÖK’ün Tez veri tabanından 2016 yılında Türkiye’deki Üniversitelerde yazılan doktora tezleri tespit edilmiştir. Bu tezlerde yapılan atflara uygulanan içerik analizi üzerinden halkla ilişkiler alanında her iki ülkedeki çalışmaların bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu değerlendirmede aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

Soru 1: Türkiye ve Amerika’da Halkla İlişkiler alanında yazılan doktora tezlerinin atflarında türleri açısından farklılık var mıdır?

Soru 2: İki ülkede yazılan doktora tezlerindeki atfların türlere göre güncelliğinde farklılık var mıdır?

Bu iki soruya yanıt bulmak için tezlere içerik analizi uygulanmış; içerik analizi için atflar veri toplama birimi olarak seçilmiştir. Atıflar tezin hangi ülkede yazıldığı, atıf yapılan kaynağın türü, atıf yapılan kaynağın güncelliği (yayın tarihi), eserin başlığı, eserin yazarı, derleme eserde yer alıyorsa derleme kitabın başlığı, yayınevi, bilimsel dergide yer alıyorsa derginin ismi veri olarak alınmıştır.

İçerik analizi için SPSS programı kullanılmıştır. Atıfların nicelikleri frekans tabloları, çapraz tablolar gibi araçlar ile sunulmuştur. Analizde nitel değişkenlerin iki ülke karşılaştırması için ki-kare testi; nicel değişkenler üzerinde t-testi uygulanmıştır. Araştırmada iki ülkede yapılan doktora tezlerindeki atflardan yola çıkılarak, kullanılan bilimsel bilgi birikiminin niteliğini belirlemek amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Türkiye’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde halkla ilişkiler bilim dalında 2016 yılında yazılan doktora tezlerinde atıfların frekans dağılımları Tablo 1’de ve üniversitelere göre dağılımları ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Tezlerde Ülke Bazında Atıf Sayıları

	Frekans	Yüzde	G.Yüzde	Birikimli yüzde
Türkiye’de Yapılan Tezlerdeki Atıflar	1531	45,0	45,0	45,0
Amerika’da Yapılan Tezlerdeki Atıflar	1868	55,0	55,0	100,0
Toplam	3399	100,0	100,0	

Tablo 2. İncelenen Tezlerde Üniversite Bazında Atıf Sayıları

T. Sırası	Üniversitesi	Frekans	%	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1	Florida Üniversitesi	669	19,7	19,7	19,7
2	Pensilvanya Devlet Üniversitesi	256	7,5	7,5	27,2
3	Alabama Üniversitesi	386	11,4	11,4	38,6
4	Güney Kaliforniya Üniversitesi	557	16,4	16,4	55,0
5	Maltepe Üniversitesi	88	2,6	2,6	57,5
6	Marmara Üniversitesi	310	9,1	9,1	66,7
7	İstanbul Üniversitesi	837	24,6	24,6	91,3
8	Selçuk Üniversitesi	296	8,7	8,7	100,0
Toplam		3399	100,0	100,0	

Bu iki tablodan Amerika'daki üniversitelerde yazılan tezlerde atıf sayılarının daha dar bir aralıkta olduğu; buna karşın Türkiye'de yazılan tezlerdeki atıf sayılarının değişkenlik gösterdiği ve daha heterojen olduğu sonucuna varılabilir. Tezin kuramsal inşası ve kullanılan araştırma yöntemi tezlerdeki atıf sayısını belirleyebilmektedir. Her iki ülkede yazılan tezlerdeki atıf sayılarının benzer sayılarda olması ülkelerdeki üniversitelerin benzer paradigmatik eğilimler gösterdiğinin belirtisidir. Türkiye'de yazılan tezlerdeki atıf sayısı farklılığının artması ise dağılımın heterojenliğini göstermektedir. Bu kabule rağmen atıf sayısı tek başına bu varsayımı sınamada yetersiz kalmaktadır. Atıfı tanımlayacak ikinci bir kriter atıf yapılan eserlerin tarihleridir.

Tablo 3. Üniversitelere Göre Atıfların Yayın Tarihi Dağılımı

Üniversite	A.Ortalama	Minimum	Maksimum	Aralık(YIL)
İstanbul Üniversitesi	2004,70	1979	2015	36
Maltepe Üniversitesi	2008,68	1986	2016	30
Marmara Üniversitesi	2008,53	1984	2016	32
Selçuk Üniversitesi	1993,30	1944	2015	71
The Pennsylvania State University	1995,22	1922	2009	87
University of Florida	1998,16	1953	2013	60
University Of Southern California	1996,66	1951	2008	57
University of Alabama	1991,78	1947	2008	61
Toplam	1999,36	1922	2016	94

Aynı değerlere ülke bazında bakıldığında ise Tablo 4'ü elde edebiliriz.

Tablo 4. Üniversitelere Göre Atıfların Yayın Tarihi Dağılımı

Ülkesi	A.Ortalama	Minimum	Maksimum	Aralık(YIL)
Türkiye	2003,49	1944	2016	72
ABD	1995,99	1922	2013	91
Toplam	1999,36	1922	2016	94

Tabloda en ilgi çekici sonuçlardan biri 2016 yılında Amerika’da yazılan tezlerde tarih olarak en son 2013 yılının kullanılmış olmasıdır. Bu durum Amerikan geleneğinin daha çok nicel pozitivist yöntemler ile biçimlenmesine bağlanabilir. Çünkü pozitivist gelenekte tezin oluşumu mevcut bilgi birikiminin ve konunun daha önceki açıklamalarının değerlendirilmesi ile başlar. Nicel saha araştırması, ancak kuramsal tartışmanın tamamlanması ile başlayabilir.

Tezin yazıldığı ülke ile atfı yapılan kaynağın yayın tarihi arasında bir ilişki olup olmadığı T Testi ile sınanmış ve Tablo 5’teki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 5. T Testi

	Levene's Testi		T-Testi						
	F	P.	t	SD	P	Ortalama	Standart hata farkı	%95 güven aralığı	
								Düşük	Yüksek
Eşit varyans	10,865	0,001	19,608	3390	0,0001	7,494	0,382	6,745	8,244
Eşit olmayan varyans			19,780	3,346E3	0,0001	7,494	0,379	6,752	8,237

Öncelikle iki ülkede atfı yapılan kaynakların varyanslarının eşit olup olmadığının tespiti için Levene Homojenlik testine bakılmalıdır. Bu teste bakıldığında, değer $P=0,001$ ile %95 güven aralığına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu değere göre eşit olmayan varyans satırına bakıldığında da anlamlı bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz.

İstatistiksel olarak bu farklılığın içeriğinin niteliği ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Her iki ülkede yazılan tezlerde en çok atfı alanlar nitelikleri ile değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır. Amerika Birleşik Devletleri’nde yazılan doktora tezlerinde en çok atfı yapılan eserler Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6. Amerika’da Yapılan Tezlerde En çok Atfı Yapılan Kaynaklar

Sıra	Yayın Başlığı	Yazar	Türü	Tarih	Yayıncı	Frekans
1	Bass and Stogdill’s handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications	Bass, B. M.	Kitap	1990	Free Press	19
2	Leadership in organizations	Yukl, G.	Kitap	1989	Prentice Hall	18
3	Managerial leadership: A review of theory and research	Yukl, G.	Dergi	1989	Journal of Management	18

4	Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach	Gamson, W., & Modigliani, A.	Dergi	1989	American Journal of Sociology	15
5	The company and the product: Corporate associations and consumer product responses	Brown, T. J. & Dacin, P. A.	Dergi	1997	Journal of Marketing	15
6	Is anyone responsible? How television frames political issues	Iyengar, S.	Kitap	1991	The University of Chicago Press	14
7	Venezuela: Petroleum, Democratization, and International Affairs	Da Silva, E. C., Hillman, R.S.	Kitap Bölümü	2003	Rowman & Littlefield Publishers	14
8	Conditioning effect of prior reputation on perception of corporate giving	Bae, J., & Cameron, G. T.	Dergi	2006	Public Relations Review	12
9	Confirmatory factor analysis for applied research	Brown, T. A.	Kitap	2006	The Guilford Press	12
10	Leadership and performance beyond expectations	Bass, B. M.	Kitap	1985	Free Press	12

Türkiye’de yazılan doktora tezlerinde en çok atıf yapılan eserler ise Tablo 7’de listelenmiştir.

Tablo 7. Türkiye’de Yapılan Tezlerde En çok Atıf Yapılan Kaynaklar

Sıra	Yayın Başlığı	Yazar	Türü	Tarih	Yayıncı	Frekans
1	Building Strong Brands	Aaker , A. D.,	Kitap	1996	Free Press	15
2	Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları	Okay, A.,	Kitap	2012	İstanbul, Der Ya-yınları	14
3	Strategic Brand Management, Building, Measuring and Managing Brand Equity	Keller, K. L	Kitap	2013	Pearson Education	14
4	Anatomy of Methodologies for Measuring Consumer Behavior in Neuromarketing Research	Bercea, D.M.	Web Sayfası	2012		13

5	Buy-ology.	Lindstrom, M.	Kitap	2013	Optimist Yayınları.	13
6	Pazarlama İlkeleri	Mucuk, İ.	Kitap	2007	Türkmen Kitabevi	13
7	Consumer Culture in Global Perspective	Morin, C.	Dergi	2011	Neuromarketing: The New Science of Consumer Behavior	12
8	Halkla İlişkiler Nedir?,	Peltekoğlu F.B,	Kitap	2007	Beta Basım A.Ş.	12
9	Pazarlama Araştırmaları	Yükselen, C.	Kitap	2013	Detay Yayıncılık	12
10	Value Creation: The Power of Brand Equity	Neal, W., R. Strauss	Kitap	2008	Donnelly-Crawford sville.	12

İki ülkede en çok atıf yapılan eserlere baktığımızda Türkiye’de yazılan tezlerde yapılan atıfların daha çok kitap ağırlıklı, Amerika’da yazılan tezlerde yapılan atıfların ise temel eserlerle birlikte bilimsel makaleler olduğu gözlenmektedir. Tezlerin kuramsal yapıları Türkiye’de temel alan kitaplarına dayanırken, Amerika’daki tezlerin atıflarında dergilerin daha fazla ağırlığı olduğu söylenebilir. Türkiye’deki tezlerde daha çok ders kitabı niteliğinde temel eserlere atıf yapılırken Amerika’da da temel eserlere atıf yapılmasına rağmen, bilimsel makalelere yapılan atıflar da önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynak türlerinin kullanımında farklılık olup olmadığı daha detaylı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır.

KAYNAKLARIN TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Akademik çalışmaların tartışma amaçlı bilimsel çevrelere sunumu zaman içerisinde kendine özgü biçimleri geliştirmiştir. Akademik makale bu türlere örnek verilebilir. Veri tabanlarının internet ortamında erişilebilir olması bilimsel çalışmalar için mevcut kuramsal birikimi değerlendirmek amacıyla doktora tezlerini de erişilebilir kılmıştır. Bunun yanında farklı formatta dijital kaynaklar da enformasyon altyapısı üzerinden sunulabilmektedir. Öncelikle Tablo 8’de doktora tezlerinde faydalanılan kaynakların dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 8. Doktora Tezlerinde Faydalanılan Kaynakların Türlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Makale	1475	43,4	43,4	43,4
Kitap	1200	35,3	35,3	78,7
Kitap Bölümü	323	9,5	9,5	88,2
Web sayfası	165	4,9	4,9	93,1
Popüler Dergi Makalesi	62	1,8	1,8	94,9
Tez	49	1,4	1,4	98,0
Basılmış Sempozyum Tebliği	35	1,0	1,0	99,0
Araştırma Raporu	31	0,9	0,9	99,9
Haber İçeriği	3	0,1	0,1	100,0
Diğer	56	1,6	1,6	96,5
Toplam	3399	100,0	100,0	

Tabloya bakıldığında toplamda en çok atıf yapılan kaynak makale iken, onu sırayla kitap, kitap bölümü, web sayfası, popüler dergi makalesi, tez ve tebliğlerin izlediği görülmektedir. Bu dağılımın ülkelere göre farklılık gösterip göstermediği ki-kare testi ile sınanmıştır. Bu testte ülke ve kaynak türü değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Tablo 9'da bu test sunulmaktadır.

Tablo 9. Kaynakların Türleri ile Tezin Yapıldığı Ülke Arasında İlişki

Ki-Kare Testi			
	Ki-Kare Değeri	SD	P
Pearson Chi-Square	2,260E2 ^a	9	0,0001
İlişkinin Gücü			
	Değer	P.	
Cramer's V	0,258	0,0001	
Geçerli adet	3399		

Ünelere göre kaynak kullanımında %99 güven aralığına göre anlamlı bir ilişki olduğu ki-kare testinden anlaşılmaktadır. İlişkinin varlığına karşın bu ilişkinin gücü için yapılan Cramer's V testinde ilişkinin zayıf bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. İlişkinin zayıf olması iki ülkede kaynak türleri sıralamasının ana hatlarının benzerlikler göstermesine rağmen, ülkelere göre farklılıklar gösterdiği ve bazı türlerin ağırlıklarının değiştiği biçiminde yorumlanabilir. Ülke sıralamalarını görmek için ayrı frekans tablolarına bakmak faydalı olacaktır. Tablo 10'da Amerika Birleşik Devletleri'nde yazılan doktora tezlerindeki atıf türlerinin frekans tablosu, Tablo 11'de ise Türkiye'de yazılan tezlerin frekans tablosu yer almaktadır.

Tablo 10. ABD’de Yapılan Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	G.Yüzde	B.Yüzde
Makale	942	50,4	50,4	50,4
Kitap	496	26,6	26,6	77,0
Kitap Bölümü	242	13,0	13,0	89,9
Web Sayfası	72	3,9	3,9	93,8
Popüler Dergi Makalesi	33	1,8	1,8	95,6
Basılmış Sempozyum Tebliği	23	1,2	1,2	96,8
Araştırma Raporu	23	1,2	1,2	98,0
Diğer	23	1,2	1,2	99,3
Tez	14	0,7	0,7	100,0
Toplam	1868	100,0	100,0	

Tablo 11. Türkiye’de Yazılan Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	G.Yüzde	B.Yüzde
Kitap	704	46,0	46,0	46,0
Makale	533	34,8	34,8	80,8
Web sayfası	93	6,1	6,1	86,9
Kitap Bölümü	81	5,3	5,3	92,2
Tez	35	2,3	2,3	94,4
Diğer	33	2,2	2,2	96,6
Popüler Dergi Makalesi	29	1,9	1,9	98,5
Basılmış Sempozyum Tebliği	12	0,8	0,8	99,3
Araştırma Raporu	8	0,5	0,5	99,8
Haber İçeriği	3	0,2	0,2	100,0
Toplam	1531	100,0	100,0	

Her iki ülkede de atıf yapılan kaynakların ilk dört sırası makale, kitap, kitap bölümü ve web sayfalarından oluşmaktadır. Amerika’da yazılan tezlerde en çok atıf yapılan kaynakların başında makaleler gelirken bunu kitaplara yapılan atıflar izlemektedir. Türkiye’de ise ilk sırada kitaplar yer alırken ikinci sırada makaleler yer almaktadır. Makalelere yapılan atıflar toplam atıf içinde Türkiye’de % 34,8 iken, bu rakam Amerika’da %50,4’e yükselmektedir. Amerika’da yazılan doktora tezlerindeki atıfların yarısından çoğu bilimsel makalelere yapılan atıflardan oluşmaktadır. Başka bir deyişle akademik çalışmalar ağırlıklı olarak bilimsel bilginin makaleler üzerinden sunumuna dayanmaktadır. Türkiye’de ise ilk sırada yer alan kitaplara yapılan atıfların oranı %46’dır. Buna kitap bölümlerine yapılan atıflar da eklendiğinde bu oran %51,3’e yükselmektedir.

Diğer bir farklılık ise kitap bölümlerindedir. Türkiye’de kitaplara yapılan atıflar % 34,8, kitap bölümlerine yapılan atıflar ise % 6,1’dir. Amerika’da ise kitaplara yapılan atıflar toplam atıflar içinde % 26,6, kitap bölümlerinde % 13’dür. Bu rakamlar da derleme kitapların Amerika’da yapılan bilimsel çalışmalarda daha çok kullanıldığını göstermektedir. Yaklaşık olarak bilimsel çalışmalarda kullanılan

derleme kitaplar Türkiye’de her beş kitaptan birini, Amerika’da ise her üç kitap-tan birini oluşturmaktadır.

Bu farklılıklar en çok atıf alan bilimsel kaynakların niteliklerine de bakılmasını gerekli kılmaktadır.

BİLİMSEL MAKALELERE YAPILAN ATIFLAR

Amerika’da yazılan doktora tezlerinde yapılan atıfların yüzde ellisi bilimsel ma-kalelerden oluşurken, Türkiye’de yazılan doktora tezlerinde yapılan atıfların yaklaşık yüzde otuz beşi bilimsel makalelerden oluşmaktadır. Kaynak türlerinin ülkelere göre farklılığı da yapılan ki-kare testi ile tespit edilmiştir. Bu farklılığın yanında, kullanılan makalelerin güncelliği de önem taşımaktadır. Bilimsel ma-kaleler bilimsel bilgi birikimini bilimsel çevrelerin tartışmasına sunan temel kay-nakların başında gelmektedir.

Tezlerde atıf yapılan makalelerin 68 yıllık bir zaman kesitine yayılmış olduğu görülmektedir. Tezlerde atıf yapılan makalelerin ortalaması 1998 yılına denk gelmektedir. Ortanca değer ise 2001 yılına denk gelmektedir. En çok atıf yapılan yıl ise 1997’ye tekabül etmektedir. Dağılımın standart sapması ise 11,5 yıla denk gelmektedir. İki ülkede yazılan doktora tezlerinde makalelere yapılan atıfların yayınlanma yıllarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı T testi ile sınanmıştır.

Tablo 12. T-Testi

	Levene's Testi		T-Testi						
	F	P.	t	SD	P	Ortalama	Standart hata farkı	%95 güven aralığı	
								Düşük	Yüksek
Eşit varyans	0,815	0,367	9,497	1473	0,0001	5,750	0,606	4,563	6,938
Eşit olmayan varyans			9,297	1,036E3	0,0001	5,750	0,619	4,537	6,964

Atıfların güncelliğini atıf yapılan makalelerin yayın yıllarının ortalamaları üze-rinden değerlendirdiğimiz T Testi tablosunda öncelikle Levene Homojenlik testi-ne bakılmalıdır. Bu değer, hangi satırdaki sonucu değerlendireceğimizi varyansların eşit olup olmaması üzerinden belirlediğimiz değerdir. Buna göre H_0 hipotezini kabul eder ve varyanslar arasında ilişki olmadığı sonucuna varırız. İkinci aşamada ise eşit varyans satırına bakmak gerekir. Bu da iki ülkede yazılan doktora tezlerinde atıf yapılan makalelerin yayın yıllarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir.

Tablo 13’de ise iki ülkede yapılan atıfların güncelliğini değerlendireceğimiz değerler yer almaktadır.

Tablo 13. Türkiye’de ve ABD’de Tezlere Yapılan Atıfların Değerleri

Ülkesi	Ortalama	S.Sapma	Ortanca	Minimum	Maksimum	Aralık
Türkiye’deki Değerler	2001,98	11,717	2005,00	1956	2016	60
Amerika’daki Değerler	1996,23	10,851	1999,00	1948	2012	64
Toplam	1998,31	11,505	2001,00	1948	2016	68

Bu değerlere bakıldığında Türkiye’deki atıfların daha güncel olduğu, ama Amerika’daki atıfların daha geniş bir aralığı kapsadığı söylenebilir.

Tablo 14. En çok Atıf Yapılan Makaleler

Sıra	Başlık	Yazar	Tarih	Dergi	Frekans
1	Managerial leadership: A review of theory and research	Yukl, G.	1989	Journal of Management	18
2	Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach	Gamson, W., & Modigliani, A.	1989	American Journal of Sociology	15
3	The company and the product: Corporate associations and consumer product responses	Brown, T. J. & Dacin, P.A.	1997	Journal of Marketing	15
4	Conditioning effect of prior reputation on perception of corporate giving	Bae, J., & Cameron, G. T.	2006	Public Relations Review	12
5	Consumer Culture in Global Perspective	Morin, C.	2011	Neuromarketing: The New Science of Consumer Behavior	12
6	A three-dimensional conceptual model of corporate social performance	Carroll, A. B.	1979	Academy of Management Review	11
7	An organizational impression management perspective on the formation of corporate reputation	Highhouse, S., Brooks, M. E., & Gregarus, B.	2009	Journal of Management	11
8	“Stakeholder Tracking and Analysis: The RepTrak® System for Measuring Corporate Reputation”,	FOMBRUN, c. J., L.j. Ponzi, w. Newburry	2015	Corporate Reputation Review	10

9	Measuring corporate social performance: A review	Wood, D. J.	2010	International Journal of Management Review	10
10	Measuring corporate social performance: A review	Wood, D. J.	2010	International Journal of Management Review	10

Türkiye’de en çok atıf yapılan bilimsel makalelere bakıldığında bu listenin 5. ve 8. sırasında yer alan kaynaklara yapılan atıflara rastlanılmaktadır. Türkiye’de en çok atıf yapılan makaleler listesinde geri kalan makalelerin de, Amerika Birleşik Devletleri’nde yazılan tezlerde atıf yapılan makaleler olduğu görülmüştür. Bu tespiti dayanarak ayrıca Türkiye’de en çok atıf yapılan makalelere bakmak gerekmektedir. Tablo 15’de Türkiye’de yazılan doktora tezlerinde en çok atıf yapılan makaleler görülmektedir.

Tablo 15. Türkiye’de Yapılan Tezlerde En çok Atıf Yapılan Makaleler

Sıra	Başlık	Yazar	Tarih	Dergi	Frekans
1	Consumer Culture in Global Perspective	Morin, C.	2011	Neuromarketing: The New Science of Consumer Behavior	12
2	“Stakeholder Tracking and Analysis: The RepTrak® System for Measuring Corporate Reputation”,	Fombrun, c. J.,L.j. Ponzi, w. Newburry	2015	Corporate Reputation Review	10
3	Nöropazarlama ve Bilinçaltı Reklamcılık Yaklaşımlarının Karşılaştırılması	Yücel, A. Ve F. Çubuk.	2013	Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi	7
4	When Corrections Fail: The Persistence of Political Misperceptions	Nyhan, B ve Reifler, J.	2010	Springer Science+Business Media	7
5	“Brands and Brand Wquity: Definition and Management”,	Srivastava, r. K., a.d. Shocker	1991	Marketing Science Institute	6
6	“Corporate Reputation and Sustained Superior Financial Performance”	Roberts, p. W., G.r. Dowling	2002	Strategic Management Journal	5
7	Nöro Ekonomi Kavramının İktisat Bilimi İçindeki Yeri, Önemi ve Bilimselliği	Soydal, H., Z. Mızrak ve F.N. Yorgancılar	2010	SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi	5

8	“Brand Equity: A Perspective on Its Meaning and Measurement”,	Srivastava , R.K., A.D. Shocker	1991	Marketing Science Institute	4
9	“Corporate Identity: The Concept, Its Measurement and Management”,	Van Riel C. B.,M.T. Balmer	1997	European Journal of Marketing	4
10	“Corporate reputation, stakeholders and the social performance-financial performance relationship”	Roberts, P. W.,G.R. Dowling	2002	Strategic Management Journal	4

Niteliksel bir değerlendirme en çok atıf yapılan dergileri ve bunların indeks ve sıralamasını da önemli kılmaktadır. Tablo 16’da Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Tablo 17’de Türkiye’de en çok atıf yapılan bilimsel dergiler sıralanmıştır.

Tablo 16. Amerika Birleşik Devletleri’nde Yazılan Tezlerde En çok Atıf Yapılan Dergiler

Sıra	Dergi	Frekans	JCR® Kategori (1)	Sıralama	Kategori
1	Journal of Public Relations Research	41	İletişim	29	Q1
2	Public Relations Review	41	İletişim	33	Q2
3	Journal of Management	40	Business, Management and Accounting	145	Q1
4	Academy of Management Review	38	Business, Management and Accounting	193	Q1
5	Journal of Marketing	27	Business, Management and Accounting	175	Q1
6	Journal of Marketing Research	26	Business, Management and Accounting	121	Q1
7	Leadership Quarterly	26	Business, Management and Accounting	98	Q1
8	Journal of Business Ethics	21	Arts and Humanities	98	Q1
9	Journal of Consumer Psychology	18	Business, Management and Accounting	69	Q1
10	Public Opinion Quarterly	18	Arts and Humanities	73	Q1

Tablo 17. Türkiye’de Yazılan Tezlerde En çok Atıf Yapılan Dergiler

Sıra	Dergi	Frekans			
1	Corporate Reputation Review	26	Business, Management and Accounting	13	Q1
2	Neuromarketing: The New Science of Consumer Behavior	12	---	---	---
3	American Political Science Review	11	Social Sciences	127	Q1
4	European Journal of Marketing	11	Business, Management and Accounting	55	Q1
5	Public Relations Review	11	İletişim	33	Q2
6	Selçuk İletişim Dergisi	10	---	---	---
7	Journal of Marketing	7	Business, Management and Accounting	175	Q1
8	Journal of Politics	7	Social Sciences	82	Q1
9	Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi	7	---	---	---
10	Pi Dergisi	7	---	---	---

İki tabloyu değerlendirdiğimizde Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan atıfların aynı standartta olmasına rağmen Türkiye’de atıf yapılan dergilerin bir kısmının sıralamada yer almadığı gözlenmektedir.

KİTAP VE KİTAP BÖLÜMLERİNE YAPILAN ATIFLAR

Amerika’da yazılan doktora tezlerinde yapılan atıfların yüzde ellisi bilimsel makalelerden oluşurken, Türkiye’de yazılan doktora tezlerinde yapılan atıfların yaklaşık yüzde otuz beşi bilimsel makalelerden oluşmaktadır. Bilimsel makalelerin standartlarının kitaplara göre daha homojen olduğu söylenebilir. Bilimsel makalelerin hakem, editör işlevlerinin yerine getirilmesi ve bu süreçleri denetleyen indeks süreçlerinin olması bu bilimsel ölçütleri korumaktadır. Buna karşın kitap ve derleme kitap bölümleri bu tür bir süreçten geçmediği için kendi içinde farklılaşan bir yapıya sahiptirler.

Türkiye’de kitaplara yapılan atıflar %46, kitap bölümlerine yapılan atıflar ise %5,3’tür. Amerika’da ise kitaplara yapılan atıflar toplam atıflar içinde % 26,6, kitap bölümleri % 13’dür. Kitap ve kitap bölümlerinin ülkelere göre dağılımı Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Kitap ve Kitap Bölümlerinin Ükelere Göre Dağılımı

			Ülkesi		Toplam
			TR	USA	
Kitap	Adet		704	496	1200
		Tür içinde %	% 58,7	% 41,3	% 100,0
		Ülkede %	% 89,7	% 67,2	% 78,8
	Kitap Bölümü	Adet	81	242	323
		Tür içinde %	% 25,1	% 74,9	% 100,0
		Ülkede %	% 10,3	% 32,8	% 21,2
Toplam	Adet	785	738	1523	
	Tür içinde %	% 51,5	% 48,5	% 100,0	
	Ülkede %	% 100,0	% 100,0	% 100,0	

Yüzde olarak değerlendirdiğimizde her iki ülkede kitap ve kitap bölümleri, başka bir deyişle derleme kitaplar arasındaki dağılım daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Derleme kitapların bölümlerine yapılan atıflar Türkiye’de kitap ve kitap bölümleri toplamı içinde % 10,3’de kalırken, bu oran Amerika Birleşik Devletleri’nde % 32,8’e çıkmaktadır. En çok atıf yapılan derleme kitaplar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. En Çok Atıf Yapılan Derleme Kitap

Sıra	Kitabın Adı	Frekans	Derleme Kitaplarda %	Toplamda %
1	Latin American and Caribbean Foreign Policy	18	5,6	1,2
2	Latin American Nations in World Politics	17	5,3	1,2
3	Culture, leadership, and organizations: The GLOBE study of 62 countries	12	3,7	0,8
4	Public Relations and Communication Management: Current Trends and Emerging Topics	11	3,4	0,7
5	The Oxford handbook of corporate social responsibility	11	3,4	0,7
6	Politics of Latin America: the Power Game	10	3,1	0,7
7	Brand Equity and Advertising	9	2,8	0,6
8	Building on the Kyoto Protocol: Options for Protecting the Climate	9	2,8	0,6
9	Communication and democracy: Exploring the intellectual frontiers in agenda-setting theory	9	2,8	0,6
10	Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior	8	2,5	0,5

Kitap bölümleri ve kitapların yayın tarihlerine göre dağılımı Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Kitap ve Kitap Bölümlerinin Yayın Tarihleri

Tür	Ortalama	Minimum	Maksimum	Aralık
Kitap	1998,57	1922	2015	93
Kitap Bölümü	1999,79	1951	2015	64
Toplam	1998,83	1922	2015	93

Kitap ve kitap bölümlerinin ortalamaları bir birine yakın olmasına rağmen eski basım kitapların daha eski tarihlere ait olduğu gözlenmektedir. Bu değerlere göre az sayıda eski kitap olması dışında iki dağılımın da benzer olduğu söylenebilir. En eski kitap ve derleme kitaplar Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. En Eski Kitap ve Derleme Kitaplar

Sıra	Yayın Adı	Yazar	Y.Tarihi	Türü	Yayınevi
1	Public opinion	Lippman, W.	1922	Kitap	Macmillan
2	The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign	Lazarsfeld, Paul F., Bernard Berelson, and Hazel Gaudet.	1944	Kitap	Columbia University Press
3	The theory of social and economic organization	Weber, M.	1947	Kitap	Oxford University Press
4	The Operational Code of the Politburo	Leites, N	1951	Kitap	McGraw-Hill
5	Human organization and worker motivation	Katz, D., & Kahn, R. L.	1951	Derleme	Industrial Relations Research Association
6	Social responsibilities of the businessman	Bowen, H. R.	1953	Kitap	Harper & Row
7	Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics	Snyder, R., Bruck, H.W., Sapin, B.	1954	Kitap	Princeton University Press
8	Leader behavior: Its description and measurement, Research Monograph No. 88. Columbus, OH: Bureau of Business Research	Stogdill, R. M., & Coons, A. E.	1957	Kitap	The Ohio State University

9	Models of Man: Social and Rational: Mathematical Essays on Rational Human Behavior in a Social Setting	Simon, H	1957	Kitap	John Riley
10	An economic theory of democracy	Downs, A.	1957	Kitap	Harper and Row

Amerika’da yazılan tezlerde en çok atıf yapılan kitaplar Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. Amerika’da En Çok Atıf Yapılan Kitaplar

Sıra	Yayın Adı	Yazar	Yayınevi	Yılı	Freakans
1	Bass and Stogdill’s handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications	Bass, B. M.	Free Press	1990	19
2	Leadership in organizations	Yukl, G.	Prentice Hall	1989	18
3	Is anyone responsible? How television frames political issues	Iyengar, S.	The University of Chicago Press	1991	14
4	Confirmatory factor analysis for applied research	Brown, T. A.	The Guilford Press	2006	12
5	Leadership and performance beyond expectations	Bass, B. M.	Free Press	1985	12
6	Rethinking Venezuelan Politics: Class, Conflict, and the Chávez Phenomenon	Ellner, S	Lynne Rienner Publishers	2008	12
7	Strategic management: A stakeholder approach	Freeman, F. E.	Pitman	1984	10
8	Political Change and Environmental Policymaking in Mexico	Díez, J.	Routledge	2006	9
9	Communication concepts 6: Agenda setting	Dearing, J. W., & Rogers, E.	Sage	1996	7
10	Dimensions of leadership in public relations: Exploring an organization-wide perspective	Choi, Y., & Choi, J.	University of Alabama	2007	7

Türkiye’de en çok atıf yapılan kitapların listesi ise Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23. Türkiye’de En Çok Atıf Yapılan Kitaplar

Sıra	Yayın Adı	Yazar	Yayınevi	Yılı	Freakans
1	Building Strong Brands	Aaker , A. D.,	The Free Press	1996	15
2	Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları	Okay, A., A. Okay	Der Yayınları	2012	14
3	Strategic Brand Management, Building, Measuring and Managing Brand Equity	Keller, K. L	Pearson Education	2013	14
4	Buy-ology	Lindstrom, M.	Optimist Yayınları	2013	13
5	Pazarlama İlkeleri	Mucuk, İ.	Türkmen Kitabevi	2007	13
6	Halkla İlişkiler Nedir?	Peltekoğlu F.B,	Beta Basım A.Ş.	2007	12
7	Pazarlama Araştırmaları	Yükselen, C.	Detay Yayıncılık	2013	12
8	Value Creation: The Power of Brand Equity	Neal, W., R.Strauss	Donnelly-Crawfords vill	2008	12
9	İkna Edici İletişim	Yüksel, A.	Esbay Yayınları	1994	11
10	Reputation: Realizing value from the corporate image	Fombrun, C. J	Harvard Business School Press	1996	11

Amerika’daki tezlerde atıf yapılan kitapların daha çok dar teorik alanlarda temel eserler olduğu gözlenmektedir. Buna karşın Türkiye’de yazılan tezlerde en çok atıf yapılan kitapların daha güncel ama daha genel alan bilgisi veren lisans ders kitapları niteliğinde olduğu gözlenmektedir.

Tabloda, Türkiye’de yapılan atıfların genel ders kitapları niteliğinde olduğu görülse de Amerika’da atıf yapılan kitaplara göre daha güncel olabileceği varsayılabilir. Bu durum, Amerika’da öncelikle kuramsal inşanın bitimine müteakip araştırmanın yapılması ve bu sürecin uzun olması nedeni ile tezin yazımı ile savunulduğu ve onaylandığı tarih arasında 2 ve 3 yıla kadar bir sürenin geçmesi ile açıklanabilir. Tezlerdeki atıfların güncel tartışmalar bağlamında yapılıp yapılmadığı da önemlidir. Bu nedenle Tablo 24’de iki ülkedeki kitaplara yapılan tezlerin istatistikî değerleri gözden geçirilmiştir.

Tablo 24.Türkiye’de ve ABD’de Kitaplara Atıfların İstatistiksel Değerleri

Ülkesi	Ortalama	S.Sapma	Ortanca	Minimum	Maksimum	Aralık
Türkiye’deki Değerler	2003	10,260	2005	1944	2015	71
Amerika’daki Değerler	1993	13,568	1996	1922	2012	90
Toplam	1998	12,620	2001	1922	2015	93

Bu değerlere baktığımızda Amerika’da daha geniş bir zaman kesitinde yayınlanan temel teorik kitaplara atıfların, Türkiye’de ise daha güncel, alana ait genel kitaplara yapılan atıfların ön plana çıktığı gözlenmektedir. Amerika’da kitaplara yapılan atıfların geniş bir zaman aralığında olması klasik sayılabilecek, 1922’de yayınlanmış Lippmann’ın “Public Opinion”, 1944’de yayınlanmış Lazarsfeld’in “The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign” gibi eserlerinin teorik inşa içindeki tartışmalarda kullanılmasıdır. İki ülkede atıf yapılan kitapların yayın tarihleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Tablo 25’deki T-Testi ile sınanmıştır.

Tablo 25. Atıf Yapılan Kitapların Yayın Tarihleri Üzerine T-Testi

Ülkesi	N	A.Ortalama		Standart Sapma		Std. Error Mean				
Türkiye	704	2002		10,260		0,387				
ABD	496	1993		13,568		0,609				
		Levene's Testi		T-Testi						
		F	P.	t	SD	P	Ortalama	Standart hata farkı	%95 güven aralığı	
									Düşük	Yüksek
Eşit varyans		31,136	0,0001	13,685	1198	0,0001	9,419	0,688	8,068	10,769
Eşit olmayan varyans				13,053	874,259	0,0001	9,419	0,722	8,002	10,835

Levene Homojenlik testinde değer 0,0001’dir. Bu değere göre eşit olmayan varyans satırına bakarız. İkinci aşamada ise eşit olmayan varyans satırına baktığımızda, iki ülkede yazılan doktora tezlerinde atıf yapılan kitapların yayın yıllarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir.

İNTERNET KAYNAKLARINA YAPILAN ATIFLAR

İnternet kaynaklarına yapılan atıflar, atıf yapılan kaynak türlerinde web sayfası altında toplanmıştır. Web sayfaları altında bilimsel kriterler ile belirlenmiş içeriklerden, kaynağı belli olmayan, geçerliliği şüpheli, belirsiz kaynaklara kadar çok farklı nitelik ve nicelikte içerik mevcuttur. Bu açıdan internet kaynakları bilimsel çalışmalarda ayrıştırılarak ve sınıflandırılarak kullanılması gereken içeriklerden-

dir. Bilimsel makaleler, doktora tezleri, bilimsel toplantılarda sunulan ve yayınlanan içerikler gibi bilimsel normlarından şüphe duyulmayan içeriğe göre internet kaynakları ikincil derecede kaynaklar olarak kabul edilebilir. İnternette veri tabanları üzerinden sunulan bilimsel makaleler, doktora tezleri gibi kaynaklar bu çalışmada web sayfası olarak tasnif edilmemiş, ayrı kategoriler altında toplanmıştır.

Web sayfası içerikleri, hakemli dergiler gibi temel bilimsel kaynaklar dışında kalan ikincil içeriğin sunulduğu alanlar olarak tanımlanabilir. Tezlerde yapılan atıflardan web sayfası altında tasnif ettiklerimizin büyük bir kısmı bu tür içerikten meydana gelmektedir. Ülke bazında web sayfalarına yapılan atıflar Tablo 26'de sunulmuştur.

Tablo 26. Web Sayfasına Yapılan Atıfların Ülkelere Dağılımı

	Frekans	Yüzde	G.Yüzde	Birikimli yüzde
Türkiye'de Yapılan Tezlerde Atıflar	93	56,4	56,4	56,4
Amerika'da Yapılan Tezlerdeki Atıflar	72	43,6	43,6	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Türkiye'de yazılan tezlerde web sayfası içeriklerine daha çok atıf yapıldığı gözlenmektedir. Buna rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nde yazılan tezlerde de yüklü miktarda web içeriği kullanıldığı görülmektedir. Örneğin bir tezde <http://www.venezuelanalysis.com> adresinden birden çok rapor ve içerik kullanılmıştır.

DiĞER BİLİMSEL KAYNAKLAR

Diğer bilimsel kaynaklar akademik tezler, basılmış sempozyum tebliğleri ve bilimsel raporlardan oluşmaktadır. Diğer bilimsel kaynakların ülkelere dağılımı Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Diğer Bilimsel Kaynakların Dağılımı

	Frekans	Yüzde	G.Yüzde	Birikimli yüzde
Tez	49	42,6	42,6	42,6
Basılmış Sempozyum Tebliği	35	30,4	30,4	73,0
Araştırma Raporu	31	27,0	27,0	100,0
Toplam	115	100,0	100,0	

Diğer bilimsel kaynakların ülkelere göre dağılımı ise Tablo 28'da sunulmuştur.

Tablo 28. Diğer Bilimsel Kaynakların Ükelere Göre Dağılımı

			Ülkesi		Toplam
			Türkiye	ABD	
	Tez	Adet	35	14	49
		Tür içinde %	71,4%	28,6%	100,0%
		Ülkede %	63,6%	23,3%	42,6%
	Basılmış Sempozyum Tebliği	Adet	12	23	35
		Tür içinde %	34,3%	65,7%	100,0%
		Ülkede %	21,8%	38,3%	30,4%
	Araştırma Raporu	Adet	8	23	31
		Tür içinde %	25,8%	74,2%	100,0%
		Ülkede %	14,5%	38,3%	27,0%
Toplam	Adet	55	60	115	
	Tür içinde %	47,8%	52,2%	100,0%	
	Ülkede %	100,0%	100,0%	100,0%	

İlk göze çarpan Türkiye’de yazılan tezlerde, tezlere yapılan atıfların daha fazla olduğudur. Diğer bilimsel kaynakların dağılımının ülkelere göre fark edip etmediğini belirlemek için ki-kare testi uygulanmıştır. Bu testin sonuçları Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29. Diğer Bilimsel Kaynakların Ükelere Göre Farklılığı

Ki-Kare Testi			
	Ki-Kare Değeri	SD	P
Pearson Chi-Square	19,535a	2	0,0001
İlişkinin Gücü			
	Değer	P.	
Cramer's V	0,412	0,0001	
Geçerli adet	115		

Diğer bilimsel kaynakların ülkelere göre dağılımının farklılık gösterdiği yukarıdaki testte görülmektedir. Bunun orta derecede güçlü bir ilişki olduğu Cramer’s V testinin sonuçlarından çıkarılabilir. Bu nedenle diğer bilimsel kaynaklara yapılan atıfların ülke bazında incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Türkiye’de yazılan tezlerde diğer bilimsel kaynaklar kategorisinde en çok atıf alan eserler Tablo 30’da, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki ise Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 30. Türkiye’de Yazılan Tezlerde En Çok Atıf Yapılan Diğer Bilimsel Kaynaklar

Sıra	Başlık	Türü	Freakans
1	Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı	Tez – Yüksek Lisans	7
2	Olaya İlişkin Potansiyellerin Saklanmış Bilginin Tespitinde Kullanımı: Kelime, Nesne ve Yüz Tanımanın Karşılaştırılması	Tez –Tıpta Uzmanlık	5
3	“İşletmelerde Kurumsal İtibar Araştırması”	Araştırma Raporu	2
4	“Marka Değerleme Metotları ve Bu Metotların Kullanımında Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Çıkabilecek Sorunlar”	Basılmış Sempozyum Tebliği	2
5	Duygusal Yük Taşıyan Uyarıcıların Tanınmasında Uyarılmışlık ve Öncelikli Birleştirme Süreçlerinin Karşılaştırılması	Tez – Yüksek Lisans	2
6	Farklı Emosyonel Değerlik ve Uyarma Düzeyine Sahip Dinamik Görsel Uyarıların Süregiden EEG Ritmlerinde Oluşturduğu Etkiler	Tez – Yüksek Lisans	2
7	İşletmelerde Süreç Yönetimine Geçiş ve Uygulama Sonuçları	Basılmış Sempozyum Tebliği	2
8	Parkin Mutasyonu Bulunan Hastaların Kognitif Süreçlerinin Olaya İlişkin Potansiyel Kayıtları ve Nöropsikolojik Testlerle İncelenmesi	Tez - Yüksek Lisans	2
9	Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma	Tez - Doktora	2
10	“Demografik Değişkenlere Göre Marka Hatırlama Skorları ve İlginlik Boyutu”,	Basılmış Sempozyum Tebliği	2

Tablo 31. ABD’de Yazılan Tezlerde En Çok Atıf Yapılan Diğer Bilimsel Kaynaklar

Sıra	Başlık	Türü	Freakans
1	A typology of consumer responses to cause-related marketing: From skeptics to socially concerned	Tez	9
2	What public relations practitioners tell us regarding dominant coalition access and gaining membership	Basılmış Sempozyum Tebliği	5
3	2007 Cone cause evolution and environmental survey report	Araştırma Raporu	2
4	A public relations campaign of corporate social responsibility: A test of a cognitive processing model of a CSR message	Tez	2

5	Cynical consumers: dangerous enemies, loyal friends	Tez	2
6	Decision matrixes and outcomes: Explaining Arafat and Sharon's policy alternatives and dimensions during the intifada		2
7	Does it pay to be good? A meta-analysis and redirection of research on the relationship between corporate social and financial performance.		2
8	Impact of perceived motives and prior reputation on effects of fit of CSR programs		2
9	Petropolitics in Latin America: A Review of Energy Policy and Regional Relations.		2
10	Strategic partnership with nonprofits in practicing CSR: the mediating role of perceived altruism and organizational identification on supportive CSR outcomes	Tez - Doktora	2

Diğer bilimsel kaynaklarda tezler önemli bir yer tutmakla birlikte Türkiye’de yazılan doktora tezlerinde, yüksek lisans tezlerine atıfların yer aldığı gözlenmektedir. Atıf yapılan kaynaktan iki türlü yararlanılabilir. İlki doktora tezlerinin kuramsal inşası için yapılacak kaynağa zemin hazırlamak, diğeri ise araştırma konusu ile ilgili kaynak olarak kullanmak. Yüksek lisans tezlerinin ikincisi için kullanılmasında hiçbir mahsur olmamasına rağmen, kuramsal inşa ve kuramsal çerçevenin oluşumundaki tartışmada referans olarak kullanılması bilimsel tartışmayı aşağı çekecek nitelikte olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bir bilimsel çalışmada kullanılan kaynakların incelenmesi, o bilimsel çalışmanın temellendiği bilimsel bilgi birikimini ve bu bilimsel bilgi birikimini belirleyen paradigmayı ortaya çıkarmaktadır. Tezin konusu, yaklaşımı ve yöntemi ile nasıl bir bilgi birikiminin kullanıldığı arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’de yazılan doktora tezleri, atıf yapılan kaynakların niteliği ve önceliğinin ne tür kaynaklara verildiğinin değerlendirilmesi bağlamında ele alınmıştır. Halka ilişkiler alanında Türkiye’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yazılan tezlerdeki atıflar incelendiğinde yapısal farklılıkların olduğu görülmektedir.

Türkiye’de atıf yapılan bilimsel kaynakların başında kitapların geldiği; buna karşın Amerika Birleşik Devletleri’nde atıf yapılan temel kaynağın bilimsel makaleler olduğu tespit edilmiştir. Bilimsel makalelerin doktora çalışmalarında kullanılmasında ise güncellik açısından Türkiye’deki tezlerde bir farklılığa rastlanılmamıştır. Her iki ülkede yararlanılan makalelerin 60 ve 64 yıllık zaman kesiti içinde yayınlanan makalelerden olduğu görülmektedir. Ancak, Türkiye’de 5 yıl-

lık bir güncellik, ortalama ve ortanca değer olarak tespit edilmiştir. Amerika'da yapılan çalışmaların güncelliği ise Türkiye'ye göre biraz daha geride gözükmektedir. Bunun sebebi Amerika Birleşik Devletleri'ndeki doktora çalışmalarında önce literatür taraması ve bu tarama ile ortaya çıkan birikimin değerlendirildiği kuramsal tartışma ve bu kuramsal tartışmadan çıkan varsayımların araştırma sorusuna dönüştürüldüğü sürecin sonucunda araştırma aşamasına gelmesinin etkisi olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda bilimsel kaynaklar içinde en çok atıf yapılan tür bilimsel makalelerdir. Bilimsel makalelerin kullanımında da bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan tezlerdeki atıfların yarısından çoğu bilimsel makalelere yapılmış iken, Türkiye'de bu oran yaklaşık üçte birdir. Güncelliğine baktığımızda Türkiye'de yapılan atıfların dergilerin yayın tarihi açısından daha güncel olduğu gözlenmektedir. Bu durumun makalelerin kullanımlarında farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir. Amerika'daki tezlerde bilimsel makaleler kuramsal tartışmalarda temel kaynak olarak kullanılmakta ve atıf yapılan makalelere ulaşılmaktadır. Türkiye'deki tezlerin kuramsal tartışmaları ise en çok alanın genel bilgilerini içeren ders kitabı türü kaynaklara dayanmaktadır. Bu nedenle temel bilimsel makaleler geniş oranda kullanılmamaktadır. Bilimsel makalelerin Türkiye'deki kullanımı güncel tartışma ve yorumların aktarımına dayanmaktadır. Bu noktada kullanılan bilimsel makalelerin niteliği önem kazanmaktadır. Niteliğin ölçülmesini sağlayan en temel araçlardan biri bilimsel makalenin yayımlandığı derginin sıralaması ve hangi grupta yer aldığıdır. Amerika'da atıf yapılan bilimsel makalelerin yayımlandığı dergilerin hemen hemen hepsi indeksli yayınlardan oluşmakta ve büyük bir çoğunluğu ise Q1 kategorisinde yer almaktadır.

Araştırmada kitap ve kitap bölümleri tez çalışmalarında bilimsel makalelerin ardından en çok başvurulan kaynak olmuştur. Makalelerin bilimsel standartlarını belirleyecek ölçütler bulunmasına rağmen kitaplar nitelik bakımından bilimsel tartışmaların yapıldığı kaynaklardan popüler kişisel gelişim kitaplarına kadar geniş bir içerik yelpazesinde yer almaktadır. Kitap içeriklerinin her iki ülkede bilimsel kaynak olarak kullanımında farklılıklar gözlenmiştir. Bu farklılıklar en eski ve yeni kaynaklar arasındaki aralık ile derleme kitapların kullanımında göze çarpmaktadır. Amerika'daki tezlerde Lippman ve Lazarsfeld'in temel eserleri gibi 20.yüzyılın başında iletişim alanında yayınlanan temel kaynaklara yapılan atıflar yer almaktadır. Yine Amerika'da yazılan tezlerde belli kuramsal tartışmaların derlendiği kitapların bölümlerine yapılan atıflar da Türkiye'deki tezlerde yapılan atıflara göre daha yüksek orandadır. Türkiye'de yazılan tezlerde toplam kitap ve kitap bölümlerine yapılan atıflar içerisinde kitap bölümleri yaklaşık onda bir iken, bu rakam Amerika'da üçte bire yükselmektedir.

Her iki ülkede de diğer bilimsel kaynaklar olan akademik tezler, basılmış sempozyum tebliğleri ve bilimsel raporlara atıflar sınırlı kalmıştır. Türkiye'deki tezlerde, tezlere yapılan atıfların ön plana geçtiği görülmektedir. Bu tezlerin bir kısmı yüksek lisans tezidir. Doktora çalışmalarında doktora tezleri daha temel kaynak iken, yüksek lisans tezlerinin istisna olarak kullanılması gerekmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yazılan tezlerde doktora tezlerine yapılan atıflar ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak halkla ilişkiler eğitiminin başladığı ülke olan Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye'de halkla ilişkiler alanında yazılan doktora tezlerinde kullanılan bilimsel kaynaklarda benzerlikler bulunmaktadır. Hatta Türkiye'de kullanılan bilimsel kaynakların daha güncel olduğu söylenebilir. Ama Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılan kaynakların bilimsel standartlarının daha belirgin olduğu, buna karşın Türkiye'de kullanılan kaynakların kendi içinde çok farklılaştığı ve bilimsel ölçütleri yeterli olmayan kaynakların da kullanıldığı söylenebilir.

SONNOTLAR

(1) 2016

KAYNAKÇA

Bonfiglio R A (1990) The History Of Public Relations In American Higher Education In The Twentieth Century: From Self-Interest To National Interest (order no. 9033816). Available from proquest dissertations & theses global (303879823), Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/303879823?accountid=11054>

Çetin M, Yaşın C ve Sönmez B (2016) Türkiye'de Halkla İlişkiler Alanındaki Doktora Tezleri Üzerinden Alanda Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 43, 242-264.

Güzel C (1998). Sağduyu Filozofu: Popper, Güzel C (Der.,Çev.), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Popper K (2006) Hayat Problem Çözmektir Bilgi, Tarih ve Politika Üzerine, 2.Baskı, Ali Nalbant (Çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Popper K (2015) The Logic of Scientific Discovery, 2. Baskı, Routledge Classics

Wallece W L (2009) The Logic of Science in Sociology, 2.Baskı, New Brunswick ve Aldine Transaction, London.

Yaşın C (2015) Türkiye'de Gazetecilik Eğitiminin Bilginin Gelişimi Temelinde Çözümlemesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 41, 39-63.